

STUDENTŲ NUOMONIŲ APIE DĖSTYTOJĄ FENOMENOLOGINIS TYRIMAS

Ona Tijūnėlienė

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Universiteto dėstytojo, kaip mokslininko, lektoriaus, psichologo ir kitas funkcijas atliekančiojo, vaidmuo yra didelis. Pastaraisiais metais keičiantis mokslo paradigmai, t. y. labiau orientuojantis į studentų savarankišką mokymąsi, ypač vykdant svarbiausius Bolonijos proceso dokumentų nurodymus, dėstytojo vaidmuo nemažta. Šiame straipsnyje, remiantis empirinio tyrimo duomenimis, aptariami studentų poreikiai universiteto dėstytojui kaip mokslininkui ir lektoriui. Pažinimo objekto strategija – fenomenologinė. Duomenų rinkimo metodas – grupinė diskusija. Taikyta tikslinė homogeniškų grupių atranka – pasirinktos 5 edukologijos krypties studentų grupės. Tyrimo imtis – 62 studentai. Diskusijų duomenų pagrindu suformuluotos kategorijos interpretuojamos teoriškai. Tyrimas atskleidė studentų poreikius dėstytojui kaip mokslininkui, autoritetingam žmogui, kuris savo profesionalumu, atsidavimu darbui didelę teigiamą įtaką daro studentui, uždega veiklai, rodo sektiną santykio su mokslu pavyzdį. Dėstytojui, kaip lektoriui, studentai taiko aukščiausius standartus.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: universiteto dėstytojas, mokslininkas, autoritetas, suaugusiųjų mokytojas, fenomenas.

Abstract

The role of a university lecturer as a scientist, teacher and psychologist is enormous. During recent years the paradigm of science is changing, i.e. it is more orientated at students' autonomous learning (especially fulfilling the documents of Bologna process). Nevertheless the role of a lecturer has not become less important. This article is based on data of empirical research and is about students' requirements for a university lecturer as a scientist and a teacher. The strategy of cognition object is phenomenological. The method of collecting data is group discussion. Purposive homogeneous selection of groups has been applied and 5 different groups of students of educology have been chosen. On the basis of discussion data categories have been formulated and interpreted theoretically. The research revealed students' needs and requirements for a lecturer as a scientist, a competent person, who is a professional, devoted to one's job and makes a big influence on students, inspires and shows an example of relation to the science to be followed. Students measure a lecturer as a teacher according to the highest standards.

KEY WORDS: university lecturer, scientist, competent person, teacher of adults, phenomenon.

Įvadas

1999 m. Europos švietimo ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, aptarė aukštojo mokslo perspektyvas, pasirašė Bolonijos deklaraciją, užsibrėždami iki 2010 m. sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę (Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai, 2008, p. 13–18). Šis dokumentas davė impulsą nustatyti prioritetines veiklos kryptis, parengti konkrečią teisinę bazę, kad būtų įgyvendinti numatyti uždaviniai. Be kitų sričių, ypač reikšminga studijų kokybės kryptis, akcentuojama Bergeno komunikate 2005 m.

Siekiant studijų kokybės, iš daugelio veiksnių reikėtų išskirti subjektyvųjį veiksnį – dėstytoją, iš pašaukimo dirbantį žmogų, kuris savo profesionalumu, asmenybės vertinimu, intelektualumu uždega studentus, didina motyvaciją, padeda jiems geriau suvokti veiklos ir gyvenimo prasmę.

Dėstytojo vaidmuo Europos universitetuose visada buvo aktualus (Jucevičienė, 1998, p. 85). Posovietinėje Lietuvoje jis aktualizuojamas paskelbus Bolonijos deklaraciją. Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos universitetuose ypač rūpintasi studijų kokybės gerinimu, kokybės kriterijų nustatymu: vykdomi tiksliniai projektai, atliekami tyrimai, jų rezultatai skleidžiami konferencijose, mokslo žurnaluose. VDU su partneriais vykdė Atviros Lietuvos fondo remiamą projektą „Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste“ (2003 m.). Projekto dalyviai, išanalizavę tarptautinę patirtį, atskleidė ne tik studijų kokybės dimensijas, standartų ir kriterijų esmę, bet suformulavo ir įdiegė trijuose Lietuvos universitetuose aštuonis kokybės standartus, tarp kurių reikšmingas – akademinio personalo kvalifikacijos tinkamumas ir jos tobulinimas (Savickienė, Pukelis, 2003).

Dėstytojo vaidmuo, nors ir netiesiogiai (per personifikuotą instituciją), akcentuojamas LR aukštojo mokslo įstatyme: „Aukštojo mokslo uždavinys – ugdyti išsilavinusią, mokslui ir naujausioms technologijoms bei kultūros vertybėms imlią asmenybę ir visuomenę, kurti, kaupti ir skleisti mokslo žinias bei kultūros vertybes, įtvirtinti nacionalinės kultūros savitumą. Kaip esminė šalies ateities dvasinio ir materialiojo klestėjimo sąlyga, aukštasis mokslas studijomis, moksliniais tyrimais ar menine kūryba skatina naujų žinių ir kultūros vertybių kūrimą“ (LR aukštojo mokslo įstatymas, 2000, p. 1).

Naujosios redakcijos LR Švietimo įstatymas (2011 m. kovo 17 d., Nr. XI-1281) įteisina aukštojo mokslo studijų paskirtį: „Padėti asmeniui įgyti šiuolaikinio pažinimo ir technologijų lygį ir ūkio poreikius atitinkančią aukštojo mokslo kvalifikaciją, pasiręgti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai“ (p. 7). Taigi aukštojoje mokykloje svarbu parengti tokią specialistą pedagogą, kuris nepriekaištingai atliktų savo funkcijas vieno ar kito tipo ugdymo institucijoje, savo asmenybės vertingumu pelnytų auklėtinių autoritetą, taptų ugdytiniais dorovingumo, veiklumo pavyzdžiu. Tokių žmogų rengia profesionalūs mokslininkai – dėstytojai. Nuo jų darbo kokybės priklauso ir studentų darbo kokybė, o nuo pastarųjų, tapus specialistais, – ir jaunosios kartos rengimosi gyvenimui kokybė.

Reiklus dėmesys dėstytojo asmenybei, pedagoginei ir mokslinei veiklai ryškus ir kituose dokumentuose. Universiteto dėstytojo santykius su studentais, profesinės veiklos kriterijus, pedagoginio darbo ir mokslinės veiklos santykį reglamentuoja Etikos kodeksas, kurį pagal LR švietimo ir mokslo ministerijos rekomendacijas parengia ir tvirtina kiekviena aukštoji mokykla (pavyzdžiui, Klaipėdos universiteto pedagogikos ir mokslo darbuotojų etikos kodeksas, patvirtintas 2006 m. gruodžio 15 d. Senato posėdyje).

Dėstytojo asmenybės savybės, vaidmuo aukštojoje mokykloje Lietuvoje mažai tyrinėtas. Keletas publikacijų paskelbta XX a. paskutiniajame dešimtmetyje: P. Jucevičienė (1998) analizavo reikalavimus, keliamus Europos šalių ir Lietuvos aukštųjų mokyklų dėstytojams, aptarė kokybiškos veiklos galimybes. D. Sokolovienė (1998) išryškino studentų ir dėstytojų bendravimo demokratiškumo tyrimo metodologinius bruožus, empiriškai nustatė studentų požiūrį į dėstytoją kaip bendravimo partnerį, studentų suvokiamą dėstytojų požiūrį į juos, įvertino tiesioginį studentų ir dėstytojų bendravimą ir tarpusavio santykius, ištyrė studentų pageidavimus, koks turi būti dėstytojų bendravimas su studentais. Tyrimo duomenų pagrindu suformulavo pedagoginio bendravimo aukštojoje mokykloje demokratiškumo kriterijus. Apie aukštosios mokyklos

dėstytoją mokslininką, auklėtoją, psichologą, pedagoginį taktą aukštojoje mokykloje rašė O. Tijūnėlienė (1998, 1999). Tirdama studentų mokymosi aukštojoje mokykloje problemą, V. Zuzevičiūtė išskyrė dėstytoją, kaip studentų motyvavimo veiksnį. Sąsajų su dėstytojo veikla turi Lietuvos universitetuose apgintų disertacijų turinys: A. Jezerskytė apgynė disertaciją „Universiteto dėstytojo inovacinės veiklos turinys tobulinant studijų programas“ (2011), kurioje atskleidė dėstytojo inovacinės veiklos turinio tobulinimo galimybes, keičiantis Lietuvos aukštojo mokslo paradigmai; J. Horbačiauskienė – „Liberalusis ugdymas technologinio universiteto studijose“ (2011) ir kt. Vis dėlto XXI a. pirmajame dešimtmetyje dėstytojo asmenybės vaidmuo prioritetine problema netapo. Bolonijos deklaracija ir po jos sekę dokumentai, kuriuose apibrėžti kiti veiklos, taigi ir mokslinių tyrimų prioritetai, orientavo į kitų problemų tyrimus.

Užsienio mokslininkai įvairiais aspektais tyrinėja aukštosios mokyklos dėstytojo veiklą. Naujosios Zelandijos mokslininkai nustatė, kokį vaidmenį siekiant studijų kokybės vaidina teigiama atmosfera, materialinė bazė, konkrečiai – internetinis mokymas. Tyrimo išvadose teigiama, kad sėkmė priklauso nuo šių dėstytojo vaidmenų: pedagoginio, vadybinio, socialinio ir technologinio (Khoo, Forret, Cowie, 2010, p. 17–34).

Australijos mokslininkai tyrė veiksnius, kurie lemia dėstytojo kūrybiškumą ir jo veiklos veiksmingumą. Atlikę faktorinę analizę, priėjo išvadą, kad kūrybiškumui plėtoti turi įtakos aukštesnė kvalifikacija (daktaro laipsnis ir lytis – vyrų labiau) (Hemmings, Kay, 2009, p. 243–253).

Ulf Olsson taip pat tyrė, kokius mokymo metodus (internetinis mokymas) taiko Švedijos universitetų dėstytojai ir kokią įtaką jie daro studijų kokybei (2011, p. 34–44).

Atsižvelgiant į tai, kad ugdymas yra nacionalinis reiškinys, nulemtas kiekvieno krašto kultūrinių, socialinių ir kitų visuomenės poreikių, tikslinga tirti Lietuvos universitetų dėstytojų asmenybės raišką. Nustatyti esminius dėstytojo, kaip mokslininko ir lektoriaus, raiškos požymius gali padėti studentų nuomonių tyrimas.

Tyrimo objektas – universiteto studentų nuomonės apie dėstytoją.

Tyrimo tikslas: atskleisti, remiantis universiteto studentų nuomonėmis, jų poreikius dėstytojui, kaip mokslininkui ir lektoriui.

1. Tyrimo metodologija

Pažinimo objekto strategija – fenomenologinė. „Fenomenologijos, kaip tyrimo strategijos, tikslas – tirti fenomenus, atskleidžiant žmogiškųjų išgyvenimų prigimtį ir būdus. Tyrėjas nagrinėja kasdienį „gyvenamąjį pasaulį“, domisi, kokiais būdais jį žmonės išgyvena, kaip suprasti šiuos išgyvenimus. Remdamasis iš informantų surinktais ir išnagrinėtais duomenimis tyrėjas atskleidžia ir paaiškina šį savo supratimą, siekia rasti, kas yra bendra ir individualaus informantų išsakykamuose, o tai skatina jį atskleisti esminę fenomeno struktūrą“ (Bitinas, Rupšienė, I dalis, 2008, p. 123). Minėti autoriai pažymi, kad remdamasis šia metodologine koncepcija, tyrėjas suinteresuotas laisvai aprašyti asmens patirtį. Nesiedamas su teoriniais ir socialiniais konstruktais, jis atskleidžia individualiai išreikšto žmogaus fenomeno prasmę. Tyrėjas vadovaujasi nuostata, kad pažinimo objektas yra informanto vidinė patirtis, kuri įprasminama jo sąveikos su tyrėju procese. Tad tyrėjas yra savotiškas informanto pasakojimo bendra-

autoris ir gautoji informacija yra ne tik informanto, bet ir tyrėjo vertybinės patirties produktas.

Duomenų rinkimo metodas – grupinė diskusija.

Tyrimas atliktas 2011 m. lapkričio – gruodžio mėn. Klaipėdos universitete.

Rengiantis tyrimui, taikyta tikslinė homogeninė studentų grupių atranka. Buvo pasirinktos grupės, kurioms būdingi šie požymiai: visose grupėse yra abiejų lyčių studentų; panašus studijuojančiųjų amžius (20–30 metų); visi studijuoja pagal edukologijos krypties programas; visi turi mokslinio pažinimo poreikių ir gali atskleisti, ar universiteto dėstytojas padeda juos tenkinti; pasirinktų grupių studentai turi pakankamą studijų aukštojoje mokykloje patirtį, kad galėtų dalytis nuomone apie tiriamą reiškinį.

Tyrimo dalyvavo 15 antro kurso Edukologijos programos nuolatinių studijų ir 13 trečio kurso tos pačios programos nuolatinių studijų studentų; 9 kolegijas baigę ir siekiantys universitetinio išsilavinimo sutrumpintų Edukologijos programos iššestinių studijų studentai; 7 Vaikystės pedagogikos (VP) ketvirto kurso nuolatinių studijų ir 7 to paties kurso iššestinių studijų grupės, sujungtos į vieną pagal minėtus požymius, studentai; 11 Dalyko didaktikos programos studentų. Diskusija vyko penkiose grupėse.

Tyrimo procedūra vykdyta taikant A. Giorgi deskriptyvinės analizės metodą.

A. Giorgi metodikoje A. Čepienė ir M. Teresevičienė išskyrė šiuos principus:

1. Tyrėjas fenomenologas tik įvardija jį dominantį fenomeną, bet „jo neaiškina, atvirkščiai, *epoche* ir fenomenologinės redukcijos būdu suskliaučia visą savo patirtį ir žinias apie fenomeną tam, kad jautriai ir atvirai pažvelgtų į fenomeno pasirodymą tyrimo dalyvių sąmonėje“ (Čepienė, Teresevičienė, 2010, p. 77–78).
2. Įvardijęs fenomeną, tyrėjas prašo tyrimo dalyvių išsamiai pasidalinti tam tikroje situacijoje įgyta savo patirtimi – jausmais, emocijomis, mintimis apie fenomeną. Svarbiausia fenomenologui šiame etape – išklausti dalyvius, kaip fenomenas buvo išgyvenamas, konceptualizuoti patirtį. Pasakojimo eiga gali atskleisti fenomeno bruožus.
3. Duomenų analizė prasideda nuo išsamesnio susipažinimo su tekstais, sakinių ar jo dalių, susijusių su nagrinėjama patirtimi, išskyrimo. Esminis analizės žingsnis – fenomenologinės subjektyvios dalyvių išraiškos transformavimas į dalykinę kalbą, prasminių vienetų išskyrimas, reflektavimas, jų esmės susiejimas į holistinę struktūrą (Ten pat, p. 78).

Mūsų vesta diskusija sieta su tyrimo tikslu: studentai išsakė nuomones, kokie jų subjektyvūs poreikiai universiteto dėstytojui, kaip mokslininkui ir lektoriui, taigi jaunų suaugusiųjų ugdytojui, mokytojui. Iš tiesų dėstytojas – „profesinio mokymo įstaigos, aukštesniosios ar aukštosios mokyklos, universiteto mokytojas“ (Jovaiša, 2007, p. 55). Aukštosios mokyklos dėstytojas, bendraudamas su studentais, kaip besimokančiais, teikdamas jiems informaciją, dirbdamas individualiai, laikosi didaktikos principų, kuria pedagoginę sąveiką ir atlieka ugdomąsias funkcijas. Jo asmenybės struktūrai, bendravimui su jaunais suaugusiais būdingos visos geram mokytojui būtinos savybės. Panašiai rašo ir G. Petty: „Mokytoją, dėstytoją, lektorių, trenerį, kursų dalyvį ar instruktorių vadinu tiesiog mokytoju, o mokinį, kursų dalyvį, praktikantą ir pan. – tiesiog mokiniu“ (Petty, 2006, p. 6). Besimokančiajam visada reikia moralinės moky-

tojo pagalbos, pasitikėjimo ir tikėjimo jo galimybėmis, supratimo, tolerancijos, įtaigaus, paskatinančio žodžio, gyvo doros, veiklumo, atsidavimo ir meilės savo darbui pavyzdžio.

Mūsų rengtos diskusijos rezultatas – tam tikrose situacijose studentų išgyventos patirties pagrindu subjektyviai apibūdinto dėstytojo asmenybės raiškos bruožai.

Analizuojant grupių diskusijų duomenis, atlikti šie žingsniai: tekstų transkripcija – susipažįstama su duomenimis; duomenų redukcija; kodavimas – išskirti aprašomieji, interpretatyvieji, aiškinamieji kodai; suformuluotos kategorijos (Bitinas, Rupšienė, 2008, p. 82–83).

L. Duoblienė pažymi, kad ugdymo filosofai vengia plėtoti fenomenologines temas. Jie labiau linkę rinktis realistinę, bihevioristinę, rekonstrukcionistinę ugdymo sistemas, nes pasitikėjimą šiomis mokyklomis kelia vartotojiškas jų požiūris į pasaulį, kurio reiškinius ir jų požymius galima pažinti, įvertinti, pamatuoti, keisti pagal tam tikrus kriterijus. Fenomenologinis metodas neigia galimybę objektyviai pažinti visas pasaulio sritis, labiausiai – žmogaus subjektyvumą. Jis atrodo daug keblesnis ir sunkiai pri taikomas (Duoblienė, 2004, p. 32).

Tačiau šiame tyrime rėmimasis intensyviai tobulėjančia kokybinių tyrimų metodologija (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, p. 87–88) leidžia kalbėti ir apie gautų duomenų validumą. Analizuojant tyrimo duomenis stengtasi išsamiai apmąstyti ir pateikti tipiškiausius respondentų teiginius, kurie apibūdina išgyventas patirtis, susijusias su universiteto dėstytoju. Tikslumo ir pilnatvės apie tiriamą fenomeną stengtasi pasiekti išvelgiant studentų pasisakymuose esmines prasmes, atsiribojus nuo tyrėjai žinomų teorijų. Tyrimo duomenų, analizuojant juos, validumui teigiamos įtakos turėjo tyrėjos rėmimasis tarpusavyje glaudžiai susijusiomis atvirumo dimensijomis: *atvirumas situacijai* (dėmesys kokybiniais duomenimis, kol išryškėjo esminės duomenų prasmės); *atvirumas tyrimo klausimui* (kol buvo į jį atsakyta); *atvirumas sau* (asmeninio indėlio į tyrimą – savo nuojautų siekiant aiškumo – suvokimas).

2. Tyrimo rezultatai

2.1. Studijuojančiųjų poreikiai dėstytojo, kaip mokslininko, asmenybės raiškai

Diskusijos rezultatas – studijuojančiųjų įgytos ir išgyventos patirties pagrindu apie universiteto dėstytoją išsakytos subjektyvios studentų nuomonės – atskleidė jų poreikius, koks turėtų būti universiteto dėstytojas, kaip mokslininkas ir lektorius informacijos teikėjas.

Dėstytojas – autoritetas, aukščiausios kvalifikacijos specialistas. Dėstytojui studentai kelia aukštus reikalavimus. Akcentuoja, kad jis turi būti puikus specialistas, išsilavinęs, gerai išmanyti savo dalyką, nes jauni žmonės nori išgirsti vertingos mokslinės informacijos iš ją interpretuojančio kvalifikuoto dėstytojo lūpų. Tik susipažinęs su savo srities mokslo laimėjimais, gerai suprantantis mokslo teorijas dėstytojas jas gali aiškinti ir reikšti savo nuomonę. Studentams labai svarbu, kad dėstytojais turėtų daug žinių, būtų išsilavinę, gebėtų analizuoti mokslines teorijas ir koncepcijas.

jas. Puikus dalyko išmanymas – tai privalomas gero dėstytojo bruožas. Dėstytojas – aukščiausios kvalifikacijos savo srities specialistas. Tuo įsitikinę 82 proc. studentų. Jų nuomonę atskleidžia tipiški teiginiai („Manau, kad kiekvienas studentas nori, kad dėstytojas būtų išsimokslinęs, protingas ir nusimanytų savo dėstomame dalyke“; „Man labai svarbu, kad dėstytojas išmanytų savo dalyką, nes tik gerai viską suprantantis žmogus gali savo žinias perduoti kitiems“; „Dėstytojas yra išsilavinęs, kvalifikaciją, profesiją turintis žmogus“; „Turėtų būti savo dėstomo dalyko kvalifikuotas profesorius“; „Sugebėti atsakyti į įvairius klausimus“).

Jauniems žmonėms nepriimtina, kad dėstytojai paskaitų metu konstatuoja seniai žinomas tiesas, mokslinius faktus, be to, skelbia tik kitų mokslininkų suformuluotas idėjas arba juos cituoja. Studentai pageidauja klausydami paskaitų išgirsti dėstytojo nuomonę, subjektyvią teikiamos informacijos interpretaciją. Daugelis studentų apie dėstytoją, kaip mokslininką, mąsto panašiai (66 proc.) („Mano nuomone, pirmiausia dėstytojas, kaip autoritetas, turėtų puikiai išmanyti savo dėstomą dalyką, t. y. ne tik skiepyti jam seniai žinomus faktus“; „Turi būti išanalizavęs ir įsigilinęs į savo sritį ir turėti konkrečią nuomonę, o ne tik cituoti kitų autorių mintis“; „Sugebėti atsakyti į įvairius klausimus“; „Dėstytojui turi pirmiausia patikti dėstomas dalykas, tada jis gilinsis ir puoselės savo dalyką“; „Idomu žinoti ir paties dėstytojo požiūrį į įvairius dėsnius“).

Studentai intuityviai nujaučia, kad dėstytojas yra tam tikros mokslo šakos atstovas, nors gal ir ne visada žino, kuriai šakai jis iš tikrųjų atstovauja. Pageidaudami, kad paskaitas skaitytų autoritetingi mokslo srities dėstytojai, aukštos kvalifikacijos profesionalai, studentai yra įsitikinę, kad kiekvienas dėstytojas turėtų dėstyti tik vieną dalyką ir būti jam visiškai atsidavęs („Visų pirma žmogus, kuris moko kitus, privalo išmanyti savo mokomąją discipliną. Kitaip tariant, dėstytojas privalo būti savo srities specialistas. Taip pat manau, kad dėstytojas turėtų dėstyti tik vieną dalyką, nes taip galima suprasti, kad dėstytojas yra visiškai atsidavęs savo dalykui. Žinoma, dėstytojas gali dėstyti ir daugiau nei vieną dalyką, tačiau kartais keistai atrodo, kai tas pats dėstytojas dėsto du visiškai nesusijusius dalykus“; „Dėstytojas yra mūsų autoritetas“).

Dėstytojas – mokslininkas. Didesnei daliai studentų aktualu, kad dėstytojas būtų mokslininkas, nes tokiu dėstytoju labiau pasitiki („Dėstytojas turi būti mokslininkas“; „Bene svarbiausia dėstytojo savybė – siekis būti mokslininku“; „Jei dėstytojas yra ar būtų mokslininkas, tada būtų įdomiau eiti į jo paskaitas, nes žinai, kad jis yra ypač įsigilinęs į savo dalyką. Žino daugiau nei kiti“).

Drauge studentai primena mokslininko funkcijas – vykdyti mokslinius tyrimus, skleisti naujas vertingas idėjas, turtinti mokslą, dirbti iš pašaukimo („Nuolatos žingeidus mokslo atžvilgiu, rašyti knygas, kadangi tik toks visavertis žmogus gali daryti įtaką studentui savo skleidžiamu žodžiu, tačiau ne bet kokių, o prasmingu žodžiu“; „Dėstytojas, kuris atlikęs įvairius tyrimus, išmano savo darbą, o išanalizavęs įvairius straipsnius yra ir savo dalyko ekspertas“; „Dėstytojas turi aktyviai dalyvauti mokslinėje veikloje ir dalintis įgytomis naujomis žiniomis su studentais“; „Rašo mokslinius darbus, tiria, analizuoja savo sferą“).

Nors diskusijų grupės pakankamai homogeniškos, bet ketvirto kurso studentai reikliau ir atviriau reiškia nuomonę, kad dėstytojas turėtų būti tyrėjas, rašytų knygas, skelbtų tyrimų rezultatus, su jais supažindintų studentus (50 proc.) („Turi tirti aktualias problemas,

rašyti straipsnius, knygas“; „Būti diplomatiškas ir paskaitas skaityti remdamasis ne tik kitų, bet ir savo tyrimais“; „Turėtų būti parašęs leidinių aktualia visuomenei tema, kad studentams galėtų pasiūlyti ne tik kitų autorių leidinius, bet ir savo“; „Dėstytojas atlieka empirinius tyrimus“; „Tas, kuris nuolat domisi mokslo pažanga, pasiekimais. Atlieka tiriamuosius darbus, analizuoja, diskutuoja apie mokslinius dalykus su kitais dėstytojais. Perteikia savo tyrimus kitiems“; „Dėstytojas, kuris paskaitų metu pateikia savo tyrimo rezultatus, kuriuose matosi praktinio darbo rezultatai“).

Studentai nori bendrauti su kompetentingais mokslininkais, nusipelnusiais mokslo srityje, teikiančiais įdomios mokslinės informacijos. Taigi pagrindiniai dėstytojo, kaip mokslininko, vertinimo parametrai yra žinios, kompetencijos, nuopelnai mokslo srityje. Būtent tokie dėstytojai tampa autoritetais (66 proc.) („Mokslininkas – tai žmogus, kuris turi suteikti savo dėstomo dalyko žinių, tas dėstytojas turi būti labai kompetentingas“; „Išsilavinęs žmogus, nusipelnęs mokslo srityje. Man asmeniškai toks dėstytojas – autoritetas ir pavyzdys“; „Dėstytojas turi būti kompetentingas“). Tik nedaugeliui studentų (2 proc.) neaktualu, dėstytojas yra mokslininkas ar ne („Nematau didelės svarbos, kad dėstytojas būtų mokslininkas“; „Turėtų būti sukaupęs pakankamai žinių ir potencialo jomis pasidalinti su studentais [nebūtinas mokslinis laipsnis]“).

Nuolatinis dėstytojo tobulinimasis – jo autoriteto sąlyga. Studentai pageidauja, kad dėstytojai jaustų gyvenimo pulsą, atsižvelgtų į jų keliamus reikalavimus, domėtusi mokslo naujovėmis, studijuotų ne tik savo krypties mokslo laimėjimus, bet ir žinotų, kokia padėtis kitose mokslo srityse (70 proc.). Studentai kalba apie nuolatinį mokslininko tobulėjimą („Taip pat turėtų būti autoritetingas ir norėtų tobulintis toliau“; „Nuolat tobulėti, semtis naujų žinių, nes jos nuolat kinta“; „Visuomet tobulėti, domėtis naujovėmis mokslo srityje, analizuoti naujus darbus“; „Taip pat dėstytojas turėtų domėtis ne tik savo dėstomu dalyku, bet ir kitomis mokslo naujovėmis“; „Bet ir pats nuolatos atnaujinti savo žinias ir gebėti palyginti mokslo pasikeitimus laiko tėkmėje, o tai geba, gaila, ne visi“).

Dėstytojas turi eiti su gyvenimu, skleisti naujausią mokslinę informaciją, aktyviai domėtis naujausiais tyrimų rezultatais. Kaip ir dera dėstytojui pedagogui, jis turi domėtis kultūra ir kitų gyvenimo sričių laimėjimais, stengtis tinkamai atlikti savo darbą („Siekiantis plėsti savo žinių ribas. Jis taip pat turėtų aktyviau domėtis naujausiais tyrimais, atliktais ne tik jo tyrinėjamoje srityje, bet ir kitose“; „Ieško naujovių, taiko naujus ugdymo metodus, stebi, kurie yra priimtini ugdytiniais“; „Domėtis bei perimti naujausią bei, jo manymu, tinkamiausią mokslinę informaciją ir visuomet domėtis tos srities naujovėmis“; „Tai toks žmogus, kuris nuolatos domisi mokslu, jo naujovėmis, veda diskusijas su kitais dėstytojais. Perteikia žinias kitiems“).

Dalis studentų (20 proc.) nuolatinį dėstytojo tobulėjimą, mokslo aukštumų siekimą sieja su autoritetu, nori klausytis dėstytojų autoritetų paskaitų universitete daug daugiau negu jiems siūloma. Dėstytojo mokslinį aktyvumą, aktyvią tiriamąją veiklą studentai laiko ir savo įkvėpimo šaltiniu, paskata lygiai taip pat veikliai studijuoti, veržtis į mokslą („Jis turėtų siekti karjeros aukštumų, taip tapdamas studentų autoritetu. Svarbu ir tai, kad dėstytojas pasižymėtų dideliu žinių kiekiu, racionalumu, nes tai būtų paskata studentui tobulėti“; „Toks dėstytojas, manau, turėtų būti daugumos studentų autoritetas, įkvėpimo šaltinis, juos įkvepia siekti tokių aukštumų ir žinių kaip dėstytojas – mokslininkas. Ma-

nau, ne tik studentas yra laimingas, kad toks dėstytojas dėsto, bet ir patys dėstytojai, turintys žemesnę kvalifikaciją, būna įkvėpti žinių savo kolegos“; „Dėstytojas turi padėti įgyti mokslinių žinių ir padėti studentui tobulėti visapusiškai“).

Savo reikalavimus sieja su dėstytojo vaidmeniu jų gyvenime („Dėstytojai studento gyvenime užima labai svarbią vietą vien todėl, kad jie yra pagrindiniai studentų pasirinkimų profesinė prasme formuotojai“; „Dėstytojas, kaip mokslininkas, turi turėti didelį žinių bagažą ir ta prasme būti aukščiau už studentą ir visada turėti, kaip jį pamokyti“).

Svarbų dėstytojo vaidmenį studentai pripažįsta laikotarpiu, kai jauni žmonės pereina iš bendrojo lavinimo mokyklos į universitetą, kai naujoje institucijoje tenka įsitraukti į mokslo studijas, kur būtina ir socialinė, ir moralinė, didaktinė bei kitokia adaptacija (2 proc.). Tai studijų universitete patirties nulemtas poreikis („Dėstytojas, kaip aukštojo mokslo minties skleidėjas, kasdienėje darbinėje veikloje pirmiausia turėtų atminti, kad jis moko jauną žmogų, daug gyvenimiškų patirtinių įvykių blaškomą asmenybę. Aukštasis mokslas skiriasi savo sandara ir visa struktūra nuo vidurinio išsilavinimo, tačiau dėstytojai tarsi pamiršta šią tiesą ir be jokių adekvačių įžangų, įvedimų į aukštąjį mokslą, pradeda skaityti savo dalyką, nutolsta nuo jauno žmogaus, praranda jo dėmesį“). Tai labai aktualus jaunimo poreikis.

2.2. Studentams aktualus dėstytojo, kaip mokslinės informacijos teikėjo, poreikis

Ne mažiau aktualūs studentų poreikiai atsiskleidė diskutuojant apie dėstytoją mokslinės informacijos teikėją.

Paskaitos turinys turi studentą sudominti. Studentai konstatavo, kad dėl ne visada pakankamai aukšto paskaitų lygio kyla įvairių problemų. Pirmiausia – nelankomos paskaitos („Geras dėstytojas turėtų gebėti perteikti mokslo žinias, sudominti studentus savo paskaita. Neretai pasitaiko taip, jog dėstytojas pasižymi dideliu žinių bagažu, tačiau nesugeba sudominti ir suvaldyti auditorijos. Susidarius tokiai situacijai, neretai studentai neberodo susidomėjimo paskaita arba jos nebelanko“; „Jei paskaitos sausos, tai studentų nebus noriai lankomos“). Studentai nuobodžiauja („Turėtų vesti įdomias paskaitas, kad studentui nebūtų nuobodu jo klausyti“; „Paskaitas skaityti, kad jų metu studentai nežiovautų. Medžiagą pateikti ir pristatyti taip, kad sudomintų studentą“). Monotonija atstumia studentus nuo dėstomo dalyko („Dėstytojas gal yra šiek tiek monotoniškas, jei jis neinterpretuoja per savo paskaitas kokio trumpo vaizdingo pavyzdžio, o tik beria žinias, kaip žirnius į sieną. Toks dėstytojas turėtų ne tik dėstyti, bet ir padaryti kelių minučių pertrauką“). Studentams labai svarbu, kad dėstytojai sudomintų teikiama medžiaga (70 proc.) („Ne tas geras dėstytojas, kuris sugeba išdėstyti savo dalyką, bet tas, kuris sugeba savo dėstomą dalyką paskaitoje perteikti įdomiai ir intriguojančiai, kad studentas ne tik sėdėtų paskaitoje ir lauktų, kol ši baigsis, bet kad sėdėtų ir domėtusi paskaita“; „Kad dėstytojų paskaitos būtų įdomios, norisi, kaip sakoma, klausyti išsižiojus. Ir nenorėtum, kad jau baigtųsi“). Studentų nuomone, įvairovės veiklai suteiktų, jei tradicinė paskaita būtų pakeista kitomis formomis (21 proc.) („Sudominantis savo dalyku, paskaitos perteikimo būdu ir pan., taip pat netradicinių

paskaitų rengimu: išvyka į tam tikras įstaigas ir pan. Aišku, taip pat neatsisakyti tradicinės paskaitos modelio“; „Dažniau organizuoti įvairias diskusijas, pasikalbėjimus“).

Studentai išsakė nuomonę apie metodologinius paskaitos dalykus: paskaitos pagrindinės idėjos atskleidimą, problemos sprendimo nuoseklumą, pasakojimo kryptingumą (25 proc.) („Pirmiausia dėstytojas turi būti kvalifikuotas. Per paskaitas ir užsiėmimus studentus turi nukreipti tinkama linkme“; „Organizuoti paskaitos darbą taip, kad būtų išvengta nuobodulio ir nereikalingo nukrypimo nuo pagrindinės paskaitos idėjos, vengti kartojimo“; „Paskaitos turi būti įdomios, suprantamos, aiškūs tikslai ir uždaviniai, kad studentams būtų įdomu ir lengva įsiminti žinias“). Aktualu studentams medžiagos turinys, jos atitikimas studijų sandui (žinoma, ir numatytų kompetencijų ugdymui) („Svarbu, kad aiškiai dėstyti ir į „temą“, kad ruošiantis egzaminui nereikėtų ieškoti atsakymų knygoje ir visur kitur (t. y. kad paskaita nepraeitų veltui)“).

Kūrybiškiau taikyti naujausias mokymo technologijas. Kad paskaitos trauktų, atkreiptų dėmesį ir norą labiau gilintis į vieną ar kitą dalyką, studentai pageidauja, jog paskaitose būtų taikomos naujausios mokymo technologijos (86 proc.). Tai privalomas paskaitų reikalavimas („Turi mokėti naudotis naujausiomis technologijomis, pateikti studentams naujausią informaciją. Turi mokėti naudotis kompiuteriu, multimedija, internetu“; „Studentams informaciją turėtų pateikti taip, kad jie galėtų aiškiai susikonspektuoti paskaitą“; „Jis paskaitoje turėtų naudoti ne tik žodines, bet ir vaizdines priemones“; „Jis galėtų naudoti įvairią mokymo ir prezentacijų įrangą (pvz., kompiuterį ar videomagnetofoną“; „Studentams labai patogiu, kai dėstytojas naudoja multimediją“). Tačiau kai kuriems studentams nepriimtinas skaidrių demonstravimas ir jų komentavimas („Studentas negali skaityti pateiktos informacijos ir klausytis dėstytojo vienu metu, nes kažkuriai iš šių veiklų skirs mažiau dėmesio. Kam rodyti skaidres, jei dėstytojas stengiasi jas komentuoti, o studentas stengiasi klausyti, ką šis sako, nesąmoningai rašydamas informaciją, pateiktą skaidrėse“). Dalis studentų pasisakė prieš paskaitos turinio vienašališką pristatymą – tik skaidrių skaitymą („Jis turėtų ne tik skaityti parengtą medžiagą, bet ir pats kalbėti, nes skaityti moka visi“; „Jei dėstytojas naudoja multimediją, privalo pakomentuoti ir paaiškinti dėstomą medžiagą, ne vien nuskaityti iš paruoštų skaidrių“). Dalis studentų pageidauja, kad dėstytojai lanksčiau ir tobuliau naudotų multimediją: sumaniau derintų skaidrių turinį su dėstytojo komentarais („Kai dėstytojas kalba, man geriau visą tą informaciją pačiai matyti. Taip geriau įsimenu. Geriausia tai, kad dėstytojas surašytų pagrindinius faktus, kuriuos mums reikia mokėti, ir mes juos nusirašysime. Ir dar papildomai, kur reikia, pasakotų savais žodžiais. Jei dėstytojas kalba tik savais žodžiais, nespėjame užsirašyti to, ką reikia mokėti. Kiti dėstytojai net nepabrėžia svarbiausių faktų. Taigi bent jau man patogiausias dėstymo būdas yra naudojant multimediją“). Studentų pasisakymai liudija jų individualumą: regimąją ar girdimąją atmintį, prigimtinių poreikių suvokti informaciją įvairiais pojūčiais. Tai leidžia visybiškiau, geriau pažinti reiškinių.

Nors, studentų nuomone, vaizdumas – būtinas paskaitos elementas, jų pasisakymuose ryški užuomina, kad naudojimosi skaidrėmis metodika šios programos studentų netenkina, jie nori gyvo, įtikinamo dėstytojo žodžio, kuris nebūtų nuskaitomas iš skaidrių. Kalbėjusieji apie naudojamą multimediją čia išvelgė pavojų dėstytojo tobulėjimui („Šiuolaikinės technologijos – kompiuteris, projektorius palengvina dėstytojų

darbą. Jis gali skaityti tą pačią medžiagą, kurią rodo per projektorį, visiškai nesiruošdamas, nes žino, kad galės trumpai pakomentuoti skaidrėse pateiktą informaciją ir tarsi tuo pat metu praranda vidinį gebėjimą skaityti paskaitą, sudominti studentą, neišsako savo nuomonės, o dar blogiau – priklauso nuo kažkada pateiktos ir pačių mini-maliai sustruktūruotos medžiagos“).

Išryškėjo studentų poreikis, kad informacijos pateikimo forma būtų kūrybiškai ap-mąstyta. Įdomios paskaitos – daugelio studentų poreikis (58 proc.) („Per metus nesi-keičiantis dėstyto stilius tampa pernelyg monotoniškas, neįdomus“; „Dėstytojo užda-vinys – padaryti paskaitas įdomias, kad ir būnant namuose, būtų poreikis tobulėti“; „Paįvairinti paskaitų vedimo metodiką, kad studentai nepradėtų nuobodžiauti. Taip įtrauktų į pačią veiklą ir sudomintų teikiama medžiaga“; „Paskaitos turi būti įdomios, kūrybiškos, nesašios, vaizdingos, paremtos gyvenimiška patirtimi“; „Paskaitų metu turi taip paaiškinti medžiagą, kad studentui būtų įdomu sėdėti jo paskaitose, nes pa-skaitos tiesiog prailgsta, kai pasakojama sausa teorija“).

Studentus veiklai motyvuojantis dėstyto metodų vaidmuo. Studentai, remdamiesi natūraliais prigimtiniais poreikiais – įvairovės, patrauklumo, aktyvumo, veiklumo – neneigia nė vieno aukštojoje mokykloje dėstytojų paskaitose taikomo me-todo, tačiau puikiai supranta, kad dirbant su suaugusiais būtina metodus derinti įvairiuose paskaitos etapuose studijuojančiųjų darbingumui ir aktyvumui palaikyti, jų įvairovė būtina ir pageidautina (50 proc.) („Visų pirma nepasimesti, išmanyti paskai-tos metodus, o reikalui esant juos pakeisti“; „Dėstytojo uždavinys – padaryti paskaitas įdomias, kad ir būnant namuose būtų poreikis tobulėti“; „Paįvairinti paskaitų vedimo metodiką, kad studentai nepradėtų nuobodžiauti. Taip įtrauktų į pačią veiklą ir sudo-mintų teikiama medžiaga“; „Paskaitos metodas nėra netinkamas dalykas, kuris nebūtų nenaudingas. Kiekvieno žmogaus poreikiai skirtingi, galbūt vienam žmogui lengviau įsiminti dėstomą medžiagą ją matant ekrane, parašant ar klausant dėstytojo, o kitam geriau veikti praktiškai. Todėl turi būti taikomi įvairūs metodai“; „Taip pat paskaitų metu galėtų panaudoti keletą metodų (diskusiją, apibendrinimą ir t. t.“). Metodai atlie-ka ne tik motyvuojantį vaidmenį, bet būdami adekvatūs jie padeda atskleisti dėstomos temos esmę, geriau suvokti teikiamą informaciją, pasiekti paskaitos tikslą („Puikiai išmanantys savo dėstomą dalyką dėstytojai turi pagalvoti apie metodus, kaip geriausiai perteikti pagrindinę paskaitos idėją. Jis galėtų naudoti įvairiausius pavyzdžius, kurie būtų aktualūs studentui“).

Paskaitose turi būti aktyvūs ir dėstytojai, ir studentai. Studentai išsakė vertingų minčių, argumentuotų teiginių, kaip turi keistis dėstytojai, kad gerėtų studijų ko-kybė ir stiprėtų studentų mokymosi motyvacija, paskaitų turinys trauktų ir sudomintų klausančiuosius. Pirma, būtina taikyti įvairius mokymo metodus. Esą netikslinga, kad pa-skaitose visą laiką aktyvus tik dėstytojas. Studentai primena ir apie save, kaip aktyvius informacijos priėmėjus, aktyviai veikiančius bendro darbo dalyvius. Priimdami didžiulius informacijos srautus, studentai pageidauja visų pažinimo pakopų – ir gauti žinių, ir jas suvokti bei įprasminti. Taigi reikia įtraukiančiosios paskaitos, refleksijos, apmąstymų, diskusinių intarpų – tai padės teikiamai informacijai integruotis į bendrą žinių sistemą (40 proc.) („Dėstytojas turi mokėti perteikti medžiagą, naudoti vis kitus metodus, kad pa-skaita netaptų nesiliaujančiu šurmuliu“; „Įdomiai vesti paskaitas. Naudoti įvairius moky-

mo metodus“; „Komunikuoti su auditorija, užduoti klausimus, patikrinti, ar studentas viską suprato“; „Mokomąją medžiagą perteikti aiškiai, vaizdžiai, konkrečiai“; „Itraukti studentus į aktyvią veiklą (diskusijos, įvairios užduotys)“; „Turi padėti studentams praktiškai susipažinti su informacija, pateikti įvairias užduotis, kurios reikalauja kūrybiškumo ir žinių gilinimo“; „Dėstyti sistemingai ir aiškiai“). Studentų netenkina dėstytojo monologinė kalba. Jie nori tapti bendro darbo dalyviais: diskutuoti, bendradarbiauti, nes universitetas – tai ne bendrojo lavinimo mokykla, kur labiau reglamentuojama veikla ir galioja griežtesni veiklos principai.

Daugiau kaip pusės studentų nuomones vienija mintis, kad teorinės žinios būtų glaudžiai siejamos su praktika (57 proc.) („Kad paskaitos būtų ne tik literatūros analizė“; „Geras toks dėstytojas, kuris puikiai išmano savo dalyką ir jį geba paaiškinti ne tik teoriškai, bet ir praktiškai“; „Neturi būti sausi aiškinimai, pageidautina, kad pateiktų su gyvenimiška situacija susijusių pavyzdžių“; „Studentui sunku bus išiminti paskaitą, jei dėstytojas kalbės vien tik teoriniu aspektu. Geriau būtų, kad dėstytojas per paskaitas kartu su studentais atliktų praktinių užduočių, kurios padėtų labiau išiminti pateiktą informaciją“; „Skaitydamas teoriją, dėstytojas turi teikti praktinių pavyzdžių“). Studentai primena ir kitus esminius dalykus: paskaitose būtinas vaizdumas, aiškumas, prieinamumas, veiklos individualizavimas („Dėstytojas turi atsižvelgti į studento gebėjimus, motyvus, kad medžiaga būtų ne per sunki arba ne per lengva“).

Dėstytojas privalo sukurti tinkamas veiklos sąlygas ir galimybes. Aktyvi, veržli jaunų žmonių prigimtis natūraliai trokšta veiklos ir skatina mokymo paradigmos kaitą į mokymosi paradigmą.

Gebėjimas bendrauti su auditorija – dėstytojo privalumas. Aktualus studentams dalykas – dėstytojo bendravimas su auditorija. Žmogiškas, patrauklus, pedagoginę prasmę turintis bendravimas, kuris padeda palaikyti psichologinius, dvasinius ryšius tarp studijuojančiųjų ir dėstytojų, sukurti pedagoginę sąveiką, kuri turi abi puses ugdomąją reikšmę (40 proc.) („Dėstytojas turi išmanyti, kaip vesti paskaitas. Žymiai įdomiau klausytis tų dėstytojų, kurie sugeba kalbėti prieš auditoriją, yra pasirėngę ir turi įgūdžių“; „Taip pat jis turi bendrauti su auditorija, naudotis akių kontaktu“; „Turi mokėti bendrauti su auditorija“; „Asmeniškai man svarbu humoro jausmas, kaip dėstytojas sugeba tai pritaikyti savo dėstomame dalyke“).

Studentams aktualu, kad paskaitose būtų kuo mažiau įtampos, kad jie turėtų progą atsipalaiduoti, pajuokauti, išgyventi teigiamas emocijas (16 proc.) („Paskaitos metu padaryti mini pertraukėlę su koku juokeliu, nes tokie dėstytojai sudomina studentus ir dėstomas dalykas net pasidaro įdomus. Tokių dėstytojų galėtų būti daugiau“; „Dėstytojas paskaitas veda, įterpia į temą juokelį, leidžia keliom minutėm atsipūsti, pasakoja su pavyzdžiais“).

Vidinė dėstytojo kultūra ir jos raiška – ne mažiau svarbus poreikis (15 proc.). Studentams rūpi dėstytojo bendravimo kultūra, pagarba studentui, žmoniškumas, geranoriškumas, supratingumas. Būdami įsitikinę, kad dėstytojo darbas yra labai sunkus, studentai mano esant tikslinga, kad dėstytojas išklaustų jų poreikius ir stengtųsi juos patenkinti (42 proc.) („Manau, kad gerai dėstyti yra ypač sunku. Todėl dėstytojas turi klausyti ir studentų, o ne tik į savo darbą žiūrėti“; „Dėstytojo taip pat labai reikia studentui, nes jis ne tik suteikia pakankamai žinių, bet yra žmoniškas, galintis ir pajuokauti“; „Gera valia, supratingumas, dvasingumas“).

Dėstytojo atsakomybės ir pedagoginio pašaukimo svarba. Studentų pasisakymuose yra užuominų apie dėstytojo atsakomybę už savo funkcijų vykdymą: studentai puikiai mato, ar dėstytojas mėgsta savo dalyką, darbą, ar nori, kad kiti jį pamėgtų, pasirinktų studijų dalyko idėjas, kaip reikšmingas vertybes, praturtintų savo vertybių sistemą, ar dėstytojas vykdo savo, jaunų specialistų ugdytojo, funkcijas. Studentai tarsi įvertina dėstytojo pašaukimą pasirinktai veiklos sričiai (33 proc.) („Dėstytojas paskaitininkas neturėtų žinių perteikti vien skaitydamas. Studentams įdomiau ir jie lengviau įsimena tą informaciją, kuri pateikiama su įvairiais pavyzdžiais. Svarbu, jog pačiam dėstytojui paskaitą vesti būtų įdomu, o abejingumas yra iškart pastebimas“).

Dėstytojo tikro pedagoginio pašaukimo raiška yra tas traukos veiksnys, kuris skatina studentus atidžiai klausytis paskaitų, lankyti jas ir susidomėti (33 proc.) („Geras paskaitininkas dėstytojas tas, kuris pasakoja su dideliu entuziazmu, meile dėstomam dalykui, o ne tas, kuris viską nuskaito be emocijų, be komentarų“; „Dėstytojas turi gerai jaustis skaitydamas paskaitą“; „Dėstytojo manieros, kalba, elgesys turi būti išlavinti. Dėstytojas – ne vien pavyzdys, bet, manau, ir autoritetas studentui“). Studentai negailestingi pašaukimo neturintiems dėstytojams, formaliai atliekantiems pareigas („Deja, labai dažnai atsiranda be galo protingų, išmanančių savo dalyką dėstytojų, bet absoliučiai nemokančių dėstyti, perteikti savo žinių studentams. Todėl savo žinias reikėtų taikyti kitur, nes taip dėstant studentui tikrai nėra jokios naudos“).

Dėstytojo kalbos kultūra. Dėstytojo minties raiškos kultūra – jo autoriteto susidarymo sąlyga. Studentai nori klausytis paskaitų tų dėstytojų, kurie kalba sklandžiai, įtaigiai, ekspresyviai (50 proc.) („Dėstytojas turi ne tik išmanyti retorikos meną, bet ir gebėti jį taikyti. Visi gerai žinome, kad net pati sudėtingiausia ir neįdomiausia paskaita, dėstoma gero oratoriaus, gali labai sudominti, įtraukti“; „Svarbu, kad dėstytojas puikiai išmanytų oratorystės meną ir ne tik išmanytų, bet ir mokėtų pritaikyti praktikoje“). Ne mažiau svarbus kalbos aiškumas („Vesti paskaitas studentams suprantama kalba. Kad ta kalba nebūtų per daug moksliška, o būtų kasdieninė“; „Jo kalba turėtų būti skambi, aiški ir mintys dėstomos ne padrikai, bet nuosekliai“; „Kalba aiškiai, jo balsas garsus ir suprantami žodžiai“; „Man patiktų, ir galbūt daugeliui studentų, kad paskaitas dėstytojas vestų aiškiai, suprantamai“. „Skaitydamas paskaitą dėstytojas turi mokėti aiškiai, įtaigiai kalbėti. Studentas klausydamas ir matydamas dėstytoją ima iš jo pavydį. Manau, kad dėstytojai yra kaip pavyzdys studento gyvenime“). Pasitaikė ryškesnių užuominų apie dėstytojo pedagoginį artistiškumą, kitus teatro pedagogikos elementus (36 proc.) („Norėtusi, kad dėstytojas sklandžiai perteiktų savo mintis, bet taipogi šiek tiek išlaikytų teatrališkumo. Aiški, sklandi, raiški kalba“; „Manau, jog labai svarbu, kad dėstytojas paskaitas dėstytų aiškiai, suprantamai. Studentams svarbu susistemintų žinių perteikimas, nuoseklus dėstymas“; „Turi būti geras oratorius, valdyti auditoriją, sugebėti sausą teoriją paversti įdomia ir suprantama visiems studentams – tada jis virtuozas“; „Moka gerai pasiruošti paskaitoms, kalboms, mokslinei veiklai“).

Tyrimo rezultatų apibendrinimas ir išvados

1999 m. Europos šalių švietimo ministrų pasirašytoje deklaracijoje, vėliau paskelbtuose dokumentuose apibrėžtos prioritetinės aukštojo mokslo sritys, tarp jų orientacija

į savarankišką studentų mokymąsi. Tad universitetuose keičiantis mokymo paradigmomis, atliktas empirinis tyrimas, kuris atskleidė du dalykus: a) mokymo universitete paradigmos kaita yra natūralus reiškinys, ją skatina prigimtiniai studentų poreikiai, būdingi kiekvienam žmogui: savarankiškai veikti, pažinti, ieškoti, tirti, atsiskleisti, pasireikšti; b) dėstytojai turi priimti šį seną iššūkį – keisti savo darbo stilių, sudaryti sąlygas studentų poreikiams pasireikšti, į juos atsižvelgti.

1. Dėstytojas, kaip mokslininkas. Dėstytoją mokslininką studentai matuoja jų poreikius atitinkančiais parametrais. Tai esąs iš pašaukimo jam malonų darbą dirbantis žmogus, dėstantis patinkantį dalyką, besigilinantį į jį, puoselėjantis jo teorijas, gerai atliekantis savo pareigas.

Studentai neabejoja, kad dėstytojas turi būti aukščiausio profesionalumo mokslininkas. Tik pavieniai studentai įsitikinę, kad dėstytojui nebūtinai mokslinis laipsnis, svarbiausia – kad būtų puikus savo dalyko žinovas. Dėstytojo mokslininko ypač pageidauja kolegijas baigusieji universiteto studentai. Jie akcentuoja, kad paskaitos labiau traukia, kai jas skaito mokslininkas.

Studentai įsitikinę, kad dėstytojas privalo tirti aktualias praktines ir mokslines problemas, atlikti empirinius tyrimus, rašyti mokslinio turinio knygas studentams ir visuomenei aktualiomis temomis, įvairiomis formomis skleisti savo tyrimų rezultatus, tarp jų ir prasmingu žodžiu per paskaitas. Studentams rekomenduojamos literatūros sąrašė privalo būti ir dėstytojų parengti darbai.

Dėstytojui privalu nuolat ir nenuilstamai tobulėti įvairiomis formomis, atnaujinti mokslines žinias, domėtis ne tik naujausia, bet reikalingiausia ir tinkamiausia mūsų šalies ir užsienio literatūra. Aktyviai domėtis ne tik jo atstovaujamos srities mokslininkų tyrimais, bet ir kitų sričių; nuolat ir sistemingai analizuoti naujausius tyrimus, diskutuoti su kolegomis bei studentais.

Dėstytojo funkcija – siekti karjeros aukštumų ir tapti studentams autoritetu. Akademiniai dėstytojo laimėjimai, mokslinis racionalumas – tai skatinimas tobulėti ir studentams. Toks dėstytojas savo pavyzdžiu įkvepia siekti tokių pačių aukštumų žemesnę kvalifikaciją turinčius dėstytojus. Šių dėstytojų studentai labiau pageidauja. Taigi dėstytojas, kaip mokslininkas, yra profesionalus, aukštos mokslinės kultūros jaunimo ugdytojas, autoritetas.

2. Dėstytojo, kaip informacijos teikėjo, poreikiai. Visų kursų ir programų studentams svarbu, kad dėstytojai sudomintų teikiama medžiaga. Monotoniškos paskaitos atstumia nuo dėstomo dalyko, kelia nuobodulį, šurmulį, skatina paskaitas praleidinėti. Dėl to nukenčia studijų kokybė. Jauni žmonės nori dinamiškų, veiklai uždegančių paskaitų. Paskaitas lankyti skatinantis veiksnys – dėstytojo pedagoginio pašaukimo raiška. Dėstytojas autoritetas natūraliai didina studentų motyvaciją domėtis vienu ar kitu dalyku, išsamiai studijuoti pasirinktos programos dalykus. Paskaitose studentams svarbi subjektyvi dėstytojo nuomonė. Jie pageidauja aiškios, įtaigios, ekspresyvos dėstytojo kalbos.

Studentams, ypač vyresnių kursų, aktualūs kai kurie metodologiniai dalykai, kuriuos būtina įgyvendinti paskaitoje: pagrindinė paskaitos idėja ir jos atskleidimas, problemos sprendimo nuoseklumas, pasakojimo kryptingumas, teikiamos informacijos

atitikimas studijų sandui ir numatytoms kompetencijoms. Norima paskaitų, kurių turinys būtų grindžiamas konkrečiais pavyzdžiais, siejamas su praktika.

Studentai pageidauja, kad būtų taikomi įvairūs metodai, naujausios technologijos. Ne visus studentus tenkina skaidrių naudojimo metodika, daugelis pageidauja gyvo, įtikinamo dėstytojo žodžio. Drauge liudija savo individualumą: vieniems lengviau įsiminti aktualią informaciją klausantis, kitiems – ją matant, trečiams – ir klausantis, ir matant. Taigi informacijos suvokimas įvairiais pojūčiais leidžia visybiškiau, geriau pažinti reiškinius.

Aktuali problema – dėstytojo ir studento veiklos santykis paskaitose. Studentai priima ir apie save, kaip aktyvų informacijos priėmėją, aktyviai veikiantį bendro darbo dalyvį. Priimdami didžiulius informacijos srautus, studentai pageidauja visų pažinimo pakopų – gauti žinių ir jas suvokti bei įprasminti. Studentų netenkina vien dėstytojo monologinė kalba. Tad reikia įtraukiančiosios paskaitos, refleksijos, apmąstymų, diskusinių interpus, kad informacija integruotųsi į turimą žinių sistemą. Dėstytojas turi sudaryti tokias sąlygas. Aktyvi, veržli jaunų žmonių prigimtis natūraliai trokšta veiklos ir aktyvina aukštojo mokslo mokymo paradigmos kaitą į mokymosi paradigmą.

Aktualus studentams dėstytojo bendravimas su auditorija: žmoniškas, patrauklus, turintis pedagoginę prasmę, kuriantis tarp studijuojančiųjų ir dėstytojų dvasinius ryšius, pedagoginę sąveiką, kuri turi apibusę ugdomąją reikšmę. Mokėjimas bendrauti su studentais paskaitų metu, dėstytojo geranoriškumas, supratingumas, vidinė kultūra ir jos raiška – ne mažiau svarbus būsimųjų pedagogų poreikis. Būdami įsitikinę, kad dėstytojo darbas yra labai sunkus, mano, kad tikslinga dėstytojui išsakyti savo poreikius, kuriuos reikėtų tenkinti. Studentams aktualu, kad paskaitose būtų mažiau įtampos, kad jie turėtų progą atsipalaiduoti, išgyventų teigiamas emocijas.

Gauta 2012 06 15

Pasirašyta spaudai 2012 11 05

Literatūra

- Bitinas, B. (2011). Disertacinis tyrimas: tikrovės nuotrauka ir kūrybinė intervencija. *Acta paedagogica Vilnensia* 27: 11–21.
- Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija, I–II dalys. Klaipėda: KU.
- Čepienė, E., Teresevičienė, M. (2010). Fenomenologinė bendrųjų kompetencijų ugdymo perspektyva profesiniame rengime (Verslo vadybos studijų atvejis). *Pedagogika* 98: 76–84.
- Duoblienė, L. (2004). Etikos didaktika; fenomenologinis aspektas. *Pedagogika* 71: 30–36.
- Hemmings B., Kay R. (2009). Lecturer self efficacy: its related dimensions and the influence of gender and ualifications. *Issues in Educational Research* 19(3): 243–253.
- Horbačiauskienė, J. (2011). *Liberalusis ugdymas technologinio universiteto studijose*. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU.
- Jezerskytė, E. (2011). *Universiteto dėstytojo inovacinės veiklos turinys tobulinant studijų programas*. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU.
- Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Jucevičienė, P. (1998). Reikalavimai aukštosios mokyklos dėstytojams ir jų veiklos galimybės: Europos šalių ir Lietuvos lyginamoji analizė. *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika*, kn. 1. Kaunas: Technologija, p. 85–94.
- Khoo, E., Forret, M., Cowie, B. (2010). Lecturer – student views on successful online learning environments. *Waikato Journal of education*, vol. 15, issue 3: 17–34.
- Klaipėdos universiteto pedagoginių ir mokslo darbuotojų etikos kodeksas. (2006). Prieiga internetu: http://www.ku.lt/etika/doc/etikos_kodeksas.doc [žiūrėta 2012 02 18].
- Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas. (2000). Kovo 21 d., Nr. VIII-1586. Vilnius. Prieiga internetu: http://www.istatymas.lt/istatymai/aukstojo_mokslo_istatymas.htm [žiūrėta 2012 02 14].
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (2011). Kovo 17 d., Nr. XI-1281. *Valstybės žinios*, nr. 38-1804.

- Olsson, Ulf (2011). Conception of learning and use of methods in blended learning courses at three Swedish Universities. *International Journal of media, technology and lifelong learning*, vol. 7, issue 1: 34–44.
- Petty, G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas*. Vilnius: Tyto alba.
- Savickienė, I., Pukelis, K. (2003). Studijų kokybės vertinimas instituciniu lygmeniu: dimensijos, standartai ir kriterijai. *Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste*. Konferencijos medžiaga. Kaunas: VDU.
- Sokolovienė, D. (1998). Studentų ir dėstytojų bendravimo demokratiškumo tyrimo metodologijos bruožai. *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika*, kn. 2. Kaunas: Technologija, p. 148–150.
- Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. *Bolonijos-Londono laikotarpis 1999–2007*. (2008). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
- The European higher education area (Joint declaration of the European Ministers of Education, convened in Bologna on the 19 th of June 1999)*. Prieiga internetu: http://www.skvc.lt/wwwskvc/Bolonijos_Deklarac.doc
- Tijūnėlienė, O. (1998). Aukštosios mokyklos dėstytojas; mokslininkas-dėstytojas-psichologas. *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika*, kn. 1. Kaunas: Technologija, p. 40–46.
- Tijūnėlienė, O. (1999). Pedagoginio takto problema aukštojoje mokykloje. *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika*. Konferencijos pranešimų medžiaga. KTU: Technologija, p. 25–30.
- Zuzevičiūtė, V. (2004). Studentų požiūris į mokymąsi aukštosiose mokyklose. *Acta Paedagogica Vilnensia* 13: 81–86

PHENOMENOLOGICAL RESEARCH INTO STUDENTS' ATTITUDE TOWARDS A LECTURER AS A SCIENTIST AND A TEACHER

Ona Tijūnėlienė

Summary

In the year 1999 Ministers of Education of European countries signed a declaration that determines prioritized spheres of higher education such as students' autonomous learning. As teaching at universities paradigm is changing, an empirical research has been carried out and helped to reveal that: a) a lecturer-scientist at the university will not be replaced by neither modern technologies or the most reasonable teaching methods, nor by totally autonomous studies; b) the development of teaching at universities paradigm is a natural phenomenon and it is influenced by natural students' needs: to act autonomously, to perceive, search, research, to reveal themselves.

While preparing for the research a purposeful homogeneous selection of student groups has been applied. The groups that have been chosen have the following features: all groups include both male and female students; all participants are of a similar age (20–30 years old); all of them are educology students; all of them have a need for scientific cognition and can reveal whether a university lecturer helps to satisfy them; all students are experienced enough to share their opinion about the phenomenon being researched.

The following students have participated in the research: 15 second year students of Educology program of permanent studies and 13 third year students of the same program of permanent studies; 9 students that have already graduated colleges and aiming at university education study in shortened Educology program of continuous studies; 7 Childhood pedagogy (CP) of permanent studies fourth year students and 7 students of the same year of continuous studies' group that has been joined into one according to the mentioned features; 11 students of Subject didactics program. The discussion took place in five groups.

The research was carried out using A. Giorgi method of descriptive analysis. A. Giorgi methodic emphasizes the following principals:

1. Researcher phenomenologist only names a phenomenon one is interested in, but “does not explain it, on the contrary, with the help of *epoche* and way of phenomenological reduction generalizes all experience and knowledge about a phenomenon in order to look at it sensitively and frankly in the consciousness of research participants”.
2. Having named a phenomenon a researcher asks participants to share in detail experience gained in certain situations – feelings, emotions, ideas about a phenomenon. It is very important for a phenomenologist in this stage to listen to participants how a phenomenon has been experienced and to conceptualize the experience. The sequence of narration can reveal features of phenomenon.
3. Analysis of data starts from a more detailed acquaintance with the texts, choosing sentences and their parts that are related with analyzed experience. Essential part of analysis is to transform phenomenological subjective participants’ expression into official language, choosing semantic units, reflecting, joining their essence into a holistic structure.

Our discussion was related to the aim of the research as students were expressing their opinion about subjective requirements for a university lecturer as a scientist and a teacher.

The research was based on developing methodology of qualitative research. This lets to affirm the validity of data of the research. Analyzing the data of the research we tried to consider in detail and to give the most typical respondents’ propositions that describe their experience about a university lecturer. The accuracy about the researched phenomenon was achieved by perceiving essential meanings in students’ speaking as well as by dissociating from theories known by the researcher. The fact that the researcher referred to closely related frankness dimensions had a positive influence on the validity of the research: *situation of frankness* (attention to qualitative data, until essential meanings of data have been revealed); *frankness to the question of research* (until it has been answered); *frankness to oneself* (understanding one’s presentiment while trying to achieve clarity).

Students measure lecturer as a scientist according to the parameters that correspond to their needs. This is a person, who has a vocation for one’s job, teaches one’s favourite subject as well as fosters its theories; performs one’s duties very well. Students of all programs have no doubt that a lecturer has to be a scientist of the highest level. Only a few students think that scientific degree is not important for a lecturer. A lecturer-scientist is especially desired among university students that have already graduated colleges – one’s lectures attract them more.

Students are certain that a lecturer has to study urgent practical and scientific problems, to carry out empirical researches; to write scientific books, even concerning topics urgent for the society, to disseminate the results in various forms, including speeches during lectures; suggest students reading not only other researches’ scientific studies but their own as well.

A lecturer has to take care of one's own constant development, to renew scientific knowledge, to be interested not only in the newest, but also in the most necessary and suitable our country's and foreign literature. One has to be interested in other scientists' researches not only in the sphere they represent, but in other as well; permanently and systematically analyze the newest researches and discuss about them with colleagues and students.

The function of a lecturer is to try to achieve the heights of one's career and to become an authority for students. Academic achievements of a lecturer, scientific rationality is a stimulus for students and lecturers with lower qualifications to improve. Such lecturer as an agent inspires to reach for the same heights and such lecturers are more desired by university students.

Students' requirements for a lecturer as a provider of information. It is important for students of all courses and programs that lecturers would get them interested in information provided. Monotonous lectures make the subject not attractive. This also has a relation with other problems such as boredom, uproar, skipping lectures, therefore the quality of studies. Young people are eager to have dynamic, inspiring to study lectures. The expression of lecturers' pedagogical vocation is also an important factor. Students care about lecturer's subjective opinion as well. Moreover, they have big requirements for speech, expression of thoughts, clarity and suggestiveness of speech.

Students of upper courses care about certain methodological aspects: the main idea of a lecture, the aim, consistency of the problem's development and solution, purposefulness of speech, correspondence of the teaching material to the components of studies as well as competence development. More than half students want close relationship between theory and practise and concrete examples on lectures' content.

Students want lecturers to apply a variety of methods and modern technologies. Not all students are satisfied with using slides during the lectures, the biggest part would prefer to hear alive convincing lecturer's speech. The students claim that for some of them it is easier to memorize important information while listening, for some while seeing, and for others – while listening and seeing. It depends on a natural need to perceive information using different senses, which enables to get to know a phenomenon better.

An urgent problem is a lecturer's and a student's ratio of activity during a lecture. Students remind about themselves as active receivers of information and participants of common work. They are not satisfied with monologues of a lecturer. As they get huge amounts of information, they want all stages of cognition – to get knowledge, to perceive and to give an implication to it. Therefore, an involving lecture is needed, as well as reflection and insertions of discussions. Active nature of youth desires activities and thus makes development of teaching paradigm into learning paradigm faster.

A lecturer's communication with an audience is also urgent for students. It has to be human, attractive, with pedagogical sense; it has to create pedagogical interaction and to create mutual educational meaning. Lecturers' ability to communicate with students, kindness, intelligence, intrinsic culture and its expression are not less important for future educators. Students are sure that lecturers' work is very hard and think it is purposeful for one to listen to their requirements and try to fulfil them.

